

вигтесненням птахів з материка в силу зростаючого антропогенного впливу, островні системи Сиваша, чья значимість для підтримання біологічного різноманіття дуже висока, потребують підтримання і подальшого управління.

Література

Инвентаризация и кадастровая характеристика водно-болотных угодий юга Украины (под ред. И.И. Черничко) (1993): Мелитополь: Бранта. 1: 1-75.
 Слюхин В. Д., Черничко И.И., Ардамацкая Т.Б. и др. (1988): Колониальные гидрофильные птицы юга Украины. Ржанкообразные. К.: Наукова думка. 1-174.
 Сабинецкий Б.В. (1965): Обзор островных орнитокомплексов Украинского Причерноморья и пути их реконструкции. - Материалы IV Всес. орнитол. конф. 1-7 сентября 1965 г. Алма-Ата. 330-342.

Сабинецкий Б.В. (1977): Азово-Черноморское побережье Украины - комплексный резерват водно-болотных птиц. - Вестник зоологии. 2: 44-54.
 Червона книга України. Тваринний світ (1994): під ред. М.М. Щербака. - К.: Українська енциклопедія. 1-464.
 Gracham M. Tucker, Melanie F. Health, L. Tomiiljoic, R.F.A. Grimett (1994): Birds in Europe. Their Conservation Status. Cambridge: Birdlife International. 468-510.
 Geisser P.H., Sauer J.R. (1990): Topics in route-regression analysis. - Survey designs and statistical methods for the estimation of avian populations trends. Washington: U.S. Fish and Wildlife service. 85-97.
 James F.C., Mc Culloch C.E. (1994): Methodological issues in the estimation of trends in bird populations with an example: the pine warbler. - Distribution, monitoring and ecological aspects of birds. Voorburg: Heerlen and Sovon. 1-75.
 Sauer J.R., Droege S. (1990): Survey designs and statistical methods for the estimation of avian population trend. - Survey designs and statistical methods for the estimation of avian populations trends. Washington: U.S. Fish and Wildlife service. 72-77.

ГНІЗДУВАННЯ ВЕЛИКОГО БАКЛАНА В КАНІВСЬКОМУ ЗАПОВІДНИКУ

В.М. Грищенко

Канівський природний заповідник

У минулому великий баклан (*Phalacrocorax carbo*) спорадично гніздився по Дніпру й Десні до Чернігова (Орлов, 1948; Смогоржевський, 1979; Клестов, 1991). Ще наприкінці 1940-х рр. цей птах у районі Канівського заповідника не відмічався, хоча Л.О. Смогоржевський (1952) і не виключав можливість зальотів. Згодом, після створення каскаду водосховищ, баклан знову почав підніматися вгору по Дніпру. За даними С.О. Лопарева (особ. повід.), з 1977 р. біля Канева регулярно почали спостерігатися залітні молоді птахи у літній період. 11.07.1982 р. вперше були відмічені два дорослих баклани на о. Круглик Канівського заповідника. З цього часу поодинокі птахи майже щорічно траплялися в колонії сірої чаплі (*Ardea cinerea*) на острові. Спостерігалися спроби навіть займати гнізда, але регулярного гніздування не було. Відпочиваючі птахи неодноразово зустрічалися також на піщаних косах біля Зміїних островів у південній частині Канівського водосховища.

У 1998 р. баклани з'явилися біля колонії чапель на о. Круглик уже масово. 12.05 ми спостерігали 7 птахів. Баклани ще неодноразово відмічалися протягом літа, але так і не загніздилися. У 1999 р. перші особини з'явилися ще 4.03 (М.Н. Гаврилюк, особ. повід.). Птахи постійно трималися в колонії, регулярно відмічалися на Дніпрі та на водосховищі під час годівлі. Нарешті в травні було виявлено заселені гнізда. Всього в 1999 р. гніздилося 11 пар. Баклани поселилися в середній частині колонії чапель, компактно на близько розміщених деревах (засихаючі верби) у затопленій частині острова (фото 1, 2).

На годівлю баклани літали досить далеко. 11.06 ми зустріли одного птаха південніше гирла Росі за 16 км від колонії.

Фото 1. Колонія бакланів. 16.06.1999 р.

Фото О.А. Топішка.

Фото 2. Баклан біля гнізда. 16.06.1999 р.

Після вильоту пташенят баклани трималися зграями поблизу колонії, повертаючись до неї на ночівлю. 24.07 у сутінках тут зібралося близько 60 птахів. У районі колонії баклани трималися до початку вересня, потім зникли. Імовірно все, відкочували на водосховище. Вони знову з'явилися на початку жовтня, але прилітали лише на ночівлю, прямуючи з півночі, від водосховища. Птахи влаштувалися вже не в колонії, а за кілька сотень метрів від неї у кронах дерев.

Останній раз поодинокий баклан спостерігався на руслі Дніпра 21.10.

Поява бакланів на гніздуванні в Канівському заповіднику пов'язана, на нашу думку, зі зникненням їх колонії поблизу гирла Трубежа неподалік від м. Переяслава-Хмельницького.

Вперше за останні десятиліття гніздування великого баклана в околицях Києва було виявлене нами у колонії сірої чаплі поблизу від с. Проців Бориспільського району. 7.06.1986 р. тут знайдено два гнізда (Грищенко і др., 1991). У наступні роки баклани в цьому місці вже не гніздилися (Грищенко та ін., 1997). Пояснюється це появою невеликої постійної колонії на Канівському во-

Фото О.А. Топішка.

досховищі на острівці біля гирла Трубежа. Вперше два гнізда тут знайдені якраз у 1987 р. У 1997 р. на острівці було не менше 8 гнізд. Загалом чисельність молодих і дорослих бакланів на цій ділянці водосховища досягала 100 особин (Лопарев, Батова, 1997). Але острівець постійно розмивався, і умови для гніздування бакланів погіршувалися. У 1998 р. через високий рівень води він практично все літо залишався під водою. У 1999 р. острівець був остаточно змитий (А.С. Лопарева, особ. повід.). Баклани змушені були перебиратися на інше місце, а оскільки до колонії чапель на о. Круглик вони навідувалися вже давно, саме тут і виникло нове поселення.

Література

- Грищенко В.М., Гаврилюк М.Н., Яблоновська-Грищенко Є.Д. (1997): Орнітофауна заказника "Урочище В'язове" (Київська область) та його околиць. - Запов. справа в Україні. 3 (2): 51-55.
- Грищенко В.Н., Сорокун Г.Н., Горошко О.А. (1991): О гнездовании большого баклана под Киевом. - Орнитология. М.: МГУ. 25: 155.
- Клестов Н.Л. (1991): Формирование околородных орнитокомплексов под влиянием гидростроительства (на примере р. Днепр). Киев. 1-70. (Препр. АН УССР. Ин-т зоологии; 91.3).
- Лопарев С.А., Батова Н.И. (1997): Об охране птиц на некоторых хозяйственно используемых землях Центральной Украины. - Запов. справа в Україні. 3 (2): 46-51.
- Орлов П.П. (1948): Орнітофауна Черкаського району. - Наук. зап. Черкас. держ. пед. ін-ту. 2 (2): 1-118.
- Смогоржевский Л.А. (1952): Орнітофауна Каневского биогеографического заповедника и его окрестностей. - Тр. Канівського біогеогр. зап-ка. 9: 101-187.
- Смогоржевський Л.О. (1979): Фауна України. Птахи. Київ: Наукова думка. 5 (1): 1-188.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПОВЕДІНКИ ТА БЮДЖЕТИ ЧАСУ ОРЛАНІВ-БІЛОХВОСТІВ, ЗИМУЮЧИХ НА СЕРЕДНЬОМУ ДНІПРІ

М.Н. Гаврилюк

Черкаський державний університет ім. Б. Хмельницького

SOME ASPECTS OF BEHAVIOUR AND TIME BUDGET OF THE WHITE-TAILED SEA EAGLES, WINTERING ON THE MIDDLE DNIEPER. - Gavrilyuk M.N. - The materials concerning the behavior were collected during the winters 1991-1999. The time-study of activity of the eagles was carried out in 1996-1999, total we have 191,9 watching hours. Birds were not personified. We have distinguish such forms of activity: sleep, rest in day-time, active flight, soaring, sliding, preening, walking, feeding, bathing. The White-tailed Sea Eagles have traditional places of the roost,